

Motion till riksdagen 2020/21:3274

av **Juno Blom m.fl. (L)**

Liberal politik mot hedersrelaterat våld och förtryck

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kunskap i olika verksamheter om hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skolhälsovårdens roll och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad förebyggande information och förbättrat stöd till vårdnadshavare och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förskolans arbete mot hedersrelaterat förtryck och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om elevhälsans roll i arbetet mot hedersrelaterat förtryck och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hembesöksprogram och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om straffskalan för äktenskapstvång och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om straffskalan för vilseledande till tvångsaktenskapsresa och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om preskriptionstiden för äktenskapstvång och vilseledande till tvångsaktenskapsresa och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriminalisering av stämpling eller försök till vilseledande till tvångsaktenskapsresa och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnrättsperspektiv i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kunskapsutveckling gällande kopplingen mellan hedersrelaterat våld, extremism och organiserad brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hedersrelaterat våld mot och förtryck av hbtq-personer och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om internationellt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barn som söker asyl, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Att bryta det hedersrelaterade förtrycket är en av vår tids största frihetsfrågor. Det handlar om att alla, oavsett kön och oavsett familjebakgrund, ska kunna få del av rätten att bestämma över sin egen framtid. Det handlar om saker som tagits för självklara i vårt samhälle men som förblivit oåtkomliga för de flickor och pojkar, kvinnor och män som lever i en miljö där familjens och gruppens heder är överordnad individens frihet. Det handlar t.ex. om att få tillgång till all undervisning i skolan, att få vara med kompisar, att få ha fritid, att ha egenmakt över sin sexualitet, kroppslig integritet, att ha rätt att själv bestämma vem man vill leva med och att ha rätt att forma och påverka sitt liv.

Tiotusentals människor, främst flickor och kvinnor men även pojkar och män, lever i dag i ofrihet mitt i det svenska samhället. De övervakas i detalj av familjen eller av självutnämnda moralvaktare. Kläder, umgänge och utbildningsval kontrolleras. Flickor tvingas in i äktenskap med vuxna män och utsätts för oskuldskontroller. Flickor känner oro och rädsla för att föras ut ur landet med risk för att utsättas för könsstympning eller tvingas in i ett äktenskap. Flickor som utsätts för könsstympning innan migration till Sverige som lider i sin ensamhet utan tillgång till vård. De som trotsar löper stora risker. De hotas och utsätts för våld, och vissa får till och med betala med sitt liv. Allt detta för att upprätthålla en familjeheder som krockar med individens grundläggande fri- och rättigheter i vårt sekulära och moderna samhälle.

Vi liberaler värnar individen före kollektivet. Ingen människa ska av sin omgivning hindras att utöva de självklara rättigheter och möjligheter som gäller lika för alla i hela landet. Det gäller alla oavsett kön, ursprung eller bostadsort och det gäller alla oavsett om man är medborgare, nyanländ eller asylsökande. Kultur, tradition eller religion får aldrig användas som ursäkt för att upprätthålla förtryckande sedvänjor.

Det är av största vikt att ha en tydlig analys av hedersrelaterat våld och förtryck. Av ideologiska skäl eller av missriktad välvilja förekommer det fortfarande – särskilt på politikens vänsterkant – att mekanismerna bakom denna form av våld osynliggörs eller att det öppet förnekas att hedersrelaterat våld och förtryck ens existerar som en särskild företeelse.

Ett sådant förnekande är förödande och leder bara till att offren osynliggörs. Hedersrelaterat våld och förtryck har givetvis nära kopplingar till våld mot kvinnor men det finns även skillnader som är viktiga att belysa. Det bakomliggande norm- och värdesystemet involverar hela familjen och släkten och tar sig uttryck i olika slags kontroller och maktutövning som ofta bygger på att många deltar. Föräldrarna utfärdar

förbud mot att träffa kamrater, bröder kontrollerar beteendet i skolan, släktingar deltar i förhandlingar om vem offret ska bli bortgift med och så vidare.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har kartlagt hur unga med begränsat val gällande partner har det jämfört med övriga unga. Det framkommer stora skillnader. 88 procent av de som inte får välja partner hade någon gång utsatts för barnmisshandel jämfört med 42 procent bland övriga ungdomar. 46 procent hade varit utsatta för minst tre former av misshandel. Motsvarande siffra bland övriga ungdomar var 8 procent. 22 procent hade utsatts för sexuella övergrepp av en vuxen person, jämfört med drygt 8 procent bland övriga ungdomar. Var femte av dessa barn har mått så dåligt att de försökt ta sitt eget liv.

Multiutsatta barn definieras som barn som är utsatta för tre eller fler former av barnmisshandel. Det kan handla om fysisk misshandel, upplevt våld mot förälder, försummelse, sexuella övergrepp och psykisk misshandel. I rapporten Multiutsatta barn av Carolina Jernbro och Åsa Landberg beräknas totalt 8,4 procent av eleverna i undersökningen vara multiutsatta. De främsta riskfaktorerna för multiutsatthet finns för barn som någon gång bott med en vuxen som har problem med alkohol, narkotika, psykisk sjukdom, suicid eller kriminalitet, men också barn som själva inte får bestämma sin framtida partner.

I rapporten framkommer det även att föräldrar med riskbeteende behöver uppmärksammas tidigare, innan barnmisshandeln påbörjats. Rapporten kommer även fram till att genom förstärkning, kompensering, informering och skydd kan barnmisshandel förebyggas, men även att det är nödvändigt att kunskapen kring barnmisshandel och multiutsatthet ökar bland professionella för att lyckas bekämpa det.

Enligt Brå har vi 100 polisanmälningar sedan 2015 som rör könsstympning. Endast en av dessa anmälningar har lett till en fällande dom: En pappa dömdes till sex månaders fängelse för stämpling till brottet könsstympning av sina två döttrar. För dessa flickor var det mamman till flickorna som larmade till polisen och utgjorde en viktig skyddsfaktor. Dessutom finns det två tidigare fällande domar rörande brottet könsstympning.

Vi har blivit bättre på att koppla könsstympning till en hederskontext men vi behöver förstå att arbetet mot könsstympning kräver specifika kunskaper. Det är lätt att glömma att de som riskerar att bli könsstympade är små barn. Små barn kan inte larma för något som de inte vet när, var och hur det kan drabba dem.

När det gäller pojkar och unga män är det viktigt att se den koppling som kan finnas mellan hedersrelaterat våld och förtryck, våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet, vilket har lyfts från myndigheter som Länsstyrelsen Östergötland, Kriminalvården och Jämställdhetsmyndigheten.

Ett område som bör analyseras ytterligare är att utveckla arbetssätt för att vidta de förebyggande åtgärder som är nödvändiga. Totalförsvarets forskningsinstitut har tidigare forskat på området våldsbejakande extremism samt har en pågående studie kring hedersrelaterat våld och förtryck.

De senaste åren har kommuner och myndigheter uppmärksammat situationen för inte minst unga och flickor i utsatta områden. Polisen har presenterat flera årliga rapporter som visar hur fundamentalister begränsar flickors och kvinnors frihet i utsatta områden. Enskilda kommuner som Borås har tagit fram rapporter som visar hur moralpoliser agerar i stadsdelar och hur en betydande andel av flickorna utsatts för könsstympning. Det är bra att mer kunskap och fakta om situationen kommer fram. Nu måste de politiska åtgärderna vara tillräckligt kraftfulla.

Även om hederstraditioner är särskilt utbredda i vissa geografiska områden eller bland människor som har sin härstamning därifrån, så är det viktigt att betona att de i sig inte har någonting med religion eller etnicitet att göra. Det är genom kunskap, synliggörande och reflekterande debatt som traditioner förändras. Här måste alla former av kollektivt skuldbeläggande motverkas, samtidigt som företeelsen inte sopas under mattan.

Liberalerna, Centerpartiet och regeringspartierna – Socialdemokraterna och Miljöpartiet – har enats om en sakpolitisk överenskommelse, januariavtalet. Inom ramen för denna överenskommelse arbetar Liberalerna kontinuerligt med nya förslag för att stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Även den budgetproposition som lagts på riksdagens bord inför 2021 innehåller tack vare Liberalerna tydliga satsningar på att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. På de områden som berörs av januariavtalet eller berörs av budgeten läggs inga yrkanden i denna motion.

Liberalernas arbete mot hedersrelaterat förtryck

Liberalerna var det parti som först av alla under början av 2000-talet lyfte upp de problem som fanns med integrationen. Liberala företrädare satte strålkastarljuset på det hedersrelaterade förtrycket i en tid när de flesta andra politiska krafter antingen höll tyst eller relativiserade.

För oss handlar integration om att möjliggöra för alla att bli delaktiga, lära sig svenska språket och komma i arbete, men det som är den djupaste drivkraften för vårt engagemang är alla människors rätt till frihet. Därför har vi också ett brett perspektiv på integration. Det handlar inte bara om möjligheterna för nyanlända att bygga upp ett självständigt liv i sitt nya hemland. För oss handlar integration om att bryta ned alla de strukturer som gör att människor kan leva ett liv i utanförskap och som gör att barn som föds och växer upp i Sverige inte känner sig inkluderade i det svenska samhället.

I detta är jämställdhetsfrågorna centrala. För Liberalerna har det alltid varit en självklarhet att strida för kvinnors rättigheter. De flesta reformer som lades under 1900-talet för att stärka kvinnors rättigheter har ett tydligt liberalt signum. Vi har ett arv att vara stolta över men också en skyldighet att motarbeta de samhällsproblem som i dag hotar flickors och kvinnors frihet.

Det hedersrelaterade våldet och förtrycket drabbar både flickor och kvinnor, pojkar och män, men det finns också en tydlig genusdimension. Den kollektiva familje- eller klanheder som förtrycket ska upprätthålla handlar ytterst om manlig heder. Det handlar om flickor och kvinnor som påstås dra vanära över sin släkt genom att inte underordna sig, men det handlar också om hbtq-personer som förtrycks på grund av sin sexuella identitet eller sin könsidentitet.

Om samhället inte tydligt skapar förutsättningar för allas rätt till delaktighet, rätten att forma och påverka sitt liv, rätten till kroppslig integritet och rätten till egenmakt över sin sexualitet så blundar vi för de kränkningar som människor i ofrihet och maktlöshet utsätts för. Jämställdheten och den personliga friheten är universella värden. Men hederstänkande och hedersrelaterat våld och förtryck gör att upp till ett par hundra tusen människor i vårt land inte lever i frihet.

När liberala politiker lyfte hedersfrågorna i början av 2000-talet var det kontroversiellt. Liberalers engagemang misstänkliggjordes och anklagelser kom om att talet om hedersförtryck bara skulle spå på främlingsfientligheten i samhället. Fortfarande i dag förekommer det alltför ofta att hedersrelaterat våld och förtryck relativiseras eller

urskuld. Men för oss liberaler är detta en grundläggande fråga om människors lika rätt till frihet. Ingen ska få sitt liv kringskuret och förnekas sina möjligheter enbart för att hon eller han lever i en viss släkt eller har rötterna i en viss kultur.

När Liberalerna övertog ansvaret i regeringen för frågorna skedde en vändning. Som jämställdhets- och integrationsminister såg Nyamko Sabuni till att hedersfrågorna kom att hamna i första rummet på den politiska dagordningen. År 2007 fastställdes Sveriges första nationella handlingsplan mot bl.a. hedersrelaterat våld och förtryck, där en helhetssyn på arbetet för första gången presenterades på politisk nivå.

Handlingsplanen slog fast den principiellt viktiga slutsatsen att det behövs särskilda insatser för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Det räcker inte med de generella insatserna mot brott i allmänhet eller mot våld i nära relationer i allmänhet, utan det är nödvändigt med specifik kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och särskilda rutiner exempelvis i polisutredningar, vid riskbedömningar och vid bedömningar av vilka stödinsatser som bör ges till den våldsutsatta personen. Statsanslagen till arbetet mot hedersrelaterat förtryck ökade markant och de organisationer i civilsamhället som hade arbetat i motvind med dessa frågor fick erkännande.

År 2010 lade regeringen, med Nyamko Sabuni som ansvarigt statsråd, även fram den första nationella handlingsplanen för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja. Både denna och den tidigare nämnda handlingsplanen innehöll uppdrag till myndigheter om att utveckla sin verksamhet, förbättra samverkan mellan myndigheter och öka kunskapen om förebyggande metoder. Länsstyrelserna gavs en särskild funktion och år 2013 breddades det nationella uppdraget till Länsstyrelsen i Östergötlands län till att också omfatta ett nationellt kompetensteam med tillhörande stödtelefon.

Flera viktiga lagändringar gjordes under samma period. Bland annat förlängdes preskriptionstiden för kvinnlig könsstympning genom att preskriptionstiden började löpa först den dag då offret fyllde eller skulle ha fyllt 18 år. Alla möjligheter att beviljas dispens för att få gifta sig före 18 års ålder togs bort och det infördes också ett hinder för en person med anknytning till Sverige att gifta sig utomlands före 18 års ålder. Även trossamfundens ansvar för att hindra äktenskapsceremonier före 18 års ålder tydliggjordes i lagen.

Under förra mandatperioden slog nationella kompetensteamet larm om att det bland gruppen asylsökande fanns ett betydande antal barn som var bortgifta med en vuxen person. Migrationsverket tog då fram en rapport som visade att de identifierat 132 barn som var gifta med en vuxen person redan innan de kom till Sverige. Först ett år senare, när Liberalerna väckte ett initiativ i civilutskottet om att stifta lag direkt i riksdagen, satte ett lagstiftningsarbete i gång. Nu finns det ett totalförbud mot alla former av barnäktenskap, och under 2020 har även nya lagar trätt i kraft som ger samhället effektivare verktyg att stoppa detta förtryck. Nu kan barn som riskerar att föras utomlands för att könsstympas eller giftas bort beläggas med utreseförbud. Den som för ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud kan dömas till fängelse.

Nyligen har en 16-årig flicka fått skydd genom att förvaltningsrätten utfärdat ett utreseförbud då det finns misstankar om att man tänkt gifta bort henne till en släkting i utlandet. Men det borde finnas många fler anmälningar om ett utreseförbud. Utreseförbud borde övervägas i alla de ärenden då barn har omhändertagits innan den nya lagen trädde ikraft, då beslutet helt eller delvis haft sin grund i oro för att barnet ska föras ut ur landet men fortfarande finns kvar i Sverige.

Lagskärpningar som berör hedersrelaterade brott måste följas av informations- och utbildningsåtgärder så att de faktiskt gör skillnad i verkligheten. Det måste skapas glasklara rutiner för att förebygga att barn förs ut ur landet eller tvingas in i äktenskap, liksom krav på statistik och skyldighet att följa upp varje enskilt barn som saknas.

Även 2020 rapporterar likaså Socialstyrelsen om att asylsökande flickor fortsätter att löpa risk för att vid nätverksplacering utsätts för hedersrelaterat förtryck, något som vi utvecklar längre fram i denna motion.

Den 1 juli 2020 infördes också en särskild straffskärpningsgrund som innebär att straffet för ett brott ska skäras om ett motiv för brottet varit heder. Detta gäller oavsett vilket brottet är. Dessutom har det nya brottet barnäktenskapsbrott införts. Därmed blir det straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse.

Tack vare Liberalerna har arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck en tydlig plats i januariavtalet liksom i budgetpropositionen för 2021, vilket nu också kommer att leda till att en rad viktiga åtgärder kommer att vidtas för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck.

Återkommande kartläggningar av hedersrelaterat förtryck

Det är viktigt att synliggöra det hedersrelaterade våldet och förtrycket i samhället och följa utvecklingen över tid. Enligt en kartläggning från dåvarande Ungdomsstyrelsen (2009) hade omkring 70 000 unga kvinnor och män mellan 16 och 25 år i Sverige begränsningar i förhållande till äktenskap eller av familjen bestämda villkor för val av partner. Den nationella samordnaren mot våld i nära relationer uppskattade 2014 att det kunde vara uppåt 100 000 personer som lever under hedersrelaterade begränsningar i valet av partner (SOU 2014:49). Forskare har bedömt att det kan vara så många som 240 000 unga som lever under hedersrelaterade normer.

Utredningen om stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (SOU 2012:35) uppskattade att minst 250–300 personer under 2011 upplevde en akut eller ganska akut risk att bli gifta mot sin vilja. När det gäller könsstympning uppskattade Socialstyrelsen år 2015 att 38 000 flickor och kvinnor i Sverige var könsstympade. Cirka 7 000 av dem var under 18 år.

Efter att bland annat Liberalerna krävt en nationell kartläggning av omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck gav den dåvarande regeringen i februari 2017 i uppdrag åt Socialstyrelsen att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck. Uppdraget slutredovisades i mars 2019. Det kan konstateras att Socialstyrelsen kom fram till att det inom ramen för myndighetens uppdrag inte varit möjligt att göra en kartläggning av omfattningen i befolkningen av hedersrelaterat våld och förtryck i alla åldersgrupper. Den kunskapsöversikt som så väl behövs saknas alltså ännu. Det är centralt att det fortsatt görs arbete för att hitta ett sätt att systematiskt kartlägga utbredningen av hedersrelaterat våld och förtryck och dess utveckling.

Myndigheternas arbete

Hedersrelaterat våld och förtryck är en fråga för hela Sverige. Under Liberalernas ledning fastställdes den första nationella handlingsplanen mot hedersrelaterat våld och förtryck (skr. 2007/08:39). Den nu gällande nationella strategin gäller för perioden

2017–2026. Liberalerna har i budgetpropositionen för 2021 drivit fram ett samlat åtgärdsprogram för perioden 2021–2023 för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Åtgärdsprogrammet kommer även att omfatta insatser mot könsstympning.

Det är viktigt att stärka statliga och kommunala myndigheters arbete. Kommuner och landsting bör även ha kompetens att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck.

Hur det lokala arbetet ska organiseras beror på de lokala förhållandena. Små och stora kommuner har helt olika förutsättningar, och situationens krav kan också variera. Vår generella utgångspunkt är dock att en framgångsfaktor är samarbete mellan kommuner. Ett exempel är Origo, det regionala stödcentrum som finns för de 26 kommunerna i Stockholms län och som vänder sig till personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Det är ofta personal i socialtjänsten, skolan, sjukvården eller polisen som först kommer i kontakt med personer som utsätts för hedersrelaterat förtryck. De måste kunna se signalerna och kunna vidta rätt åtgärder. Det är därför angeläget att relevanta yrkesutbildningar ger tillräcklig kunskap kring hedersrelaterat våld. Relevanta yrkesgrupper är exempelvis sjuksköterskor, kuratorer, psykologer, socionomer, poliser, jurister och lärare.

Till exempel rättsväsendet liksom Skolverket och Socialstyrelsen måste få resurser för att arbeta långsiktigt med hedersproblematiken och öka kunskapen inom sina respektive verksamhetsfält.

Socialtjänsten ska i dag särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld i nära relationer kan vara i behov av stöd och hjälp. Det bör förtydligas att denna bestämmelse även inkluderar offer för hedersrelaterat våld och förtryck.

Sedan 2005 har Länsstyrelsen i Östergötlands län regeringens uppdrag att övergripande samordna och redovisa länsstyrelsernas uppdrag i fråga om hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen ansvarar vidare sedan 2013 för ett nationellt kompetensteam för att stödja arbetet för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttryck. Inom ramen för uppdraget driver kompetensteamet sedan 2014 en nationell stödtelefon för råd och vägledning i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive tvångs- och barnäktenskap samt könsstympning av flickor och kvinnor.

I januariavtalet slås det tydligt fast att det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld ska permanentas. Detta har nu genomförts i budgetpropositionen för 2021 där det uttryckligen anges att det handlar om kompetensteamet vid Länsstyrelsen Östergötland samtidigt som finansieringen. Detta är något som Liberalerna har arbetat för under många år och som nu blir verklighet.

Det behövs kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck bland professionerna. All personal som möter barn under 18 år – även de som arbetar med yngre barn – behöver få utbildning i frågor som handlar om hedersrelaterat våld och förtryck. Det kan handla om att se över utbildningsplanerna för vissa yrkesutbildningar, men viktigare ändå i det korta perspektivet är att göra ett kompetenslyft för den personal som redan är verksam. Därför behövs mer utbildning av personal i skattefinansierade verksamheter som möter barn, unga och vuxna. Utbildningen ska även genomsyras av den verklighet som råder för barn, unga och vuxna som växer upp och lever med hedersnormer och hur dessa påverkar flickor och pojkar. Kompetenslyftet ska nå ut till personal vid bland annat barnavårdscentraler, förskolor, grundskolan och gymnasiet, fritidsverksamheter, socialtjänst samt Migrationsverket.

Vikten av statistik och tydliga arbetssätt i kommuner och myndigheter kan inte nog understrykas. En nationell kartläggning kring bortförda barn, utförd på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland, visar att det finns stora brister i kommunernas arbete. 71 procent av de kommuner som svarade på enkäten uppgav att de saknade rutiner för att hantera ärenden kring bortförda barn. 77 procent av kommunerna svarade att de inte har kännedom om bortförda personer, vilket är ytterst oroväckande. För att de nya lagarna ska göra skillnad krävs en ambitionshöjning när de införs. Såväl barn som vårdnadshavare måste få tydlig information om de nya lagarna och hur de fungerar. Det gäller även yrkesgrupper som möter de utsatta. Det behövs också förbättrad statistik och utökade skyldigheter att följa upp varje enskilt barn som saknas.

Starkare redskap för socialtjänsten enligt LVU

Vi vill stärka socialtjänstens befogenheter att besluta om obligatoriska insatser på hemmaplan. I dag är det möjligt att använda så kallat mellantvång för ungdomar på grund av den unges eget beteende. De kan till exempel åläggas att delta i behandling under öppna former för missbruk e.dyl. Däremot ger dagens lagstiftning inte utrymme att använda så kallat mellantvång för föräldrarna när riskerna för barnets utveckling hänger samman med vårdnadshavarnas agerande.

Det behöver ändras. Liberalerna anser att socialnämnden behöver ha möjlighet att besluta om sådana obligatoriska insatser även för föräldrar till ett barn under 18 år. För ett barn som växer upp i en hederskontext kan en sådan tidig intervention från det allmännas sida bidra till att hedersrelaterad maktutövning kan ifrågasättas och brytas i ett tidigare stadium i barnets liv. Om detta inte är tillräckligt behöver socialtjänsten ha beredskap att oftare gå in med omhändertagande enligt LVU om det behövs för att skydda ett barn från hedersrelaterat förtryck och våld.

Våra förslag för att reformera LVU beskrivs närmare i vår barnrättsmotion, varför de formella yrkandena inte upprepas här.

Informationsinsatser

Det behövs mer insatser för att alla barn och unga ska få veta var de kan få hjälp och skydd mot hedersrelaterat förtryck. Ett sådant arbete bedrivs redan i dag, men ambitionerna behöver höjas ytterligare.

Särskilt viktigt är att informationen når ut i många olika kanaler och i de sammanhang där barn och unga själva befinner sig i vardagen. Informationen ska vara lättbegriplig och på barnens och de ungas egen nivå och finnas på ett flertal olika språk. Det finns också mer att göra för att nå ut via sociala medier samt genom samarbete med civilsamhället.

Skolan och elevhälsan har en nyckelroll. Särskilda informationssatsningar ska ges genom skolan och ska nå ut till elever i alla stadier, från grundskolans lägsta årskurser till gymnasiet. Frågor som rör barns utsatthet och hur den svenska lagstiftningen skyddar barn och unga samt tydlig information om hur barns rättigheter är utformade och vart barn och unga kan vända sig när de är utsatta ska integreras i den ordinarie undervisningen. Frågan om förbättrad information via skolan ska utredas.

Liberalerna anser också att skolhälsovården rutinmässigt ska ställa frågor om våld vid de hälsobesök som varje elev ska erbjudas minst tre gånger under skoltiden. Tydliga riktlinjer om detta bör utredas.

Även bostadsbolagen kan göra mycket. Flera bostadsbolag är i dag engagerade i insatser mot våld i nära relationer genom att sätta upp anslag i sina fastigheter om vad man kan göra som granne och medmänniska, och vart man som offer kan vända sig. Motsvarande information bör även spridas gällande hedersrelaterat våld och förtryck.

Det behövs likaså mer förebyggande arbete direkt riktat till vårdnadshavare. Familjer där hedersnormer är rådande kan vara nyanlända men kan också ha bott i Sverige i tiotals år, och därför är det viktigt att tydlig information om barnets rättigheter och gällande lagar når ut brett till föräldragrupper. Det förebyggande och informerande arbetet ska finnas från dag ett, från mottagandefasen hos Migrationsverket, vidare via samhällsinformationen till nyanlända och så vidare.

Föräldrar som vill frigöra sina barn från en hederskultur kan löpa risk att utsättas för hårda påtryckningar från sin släkt eller sin klan. Därför är det viktigt att det erbjuds stöd till vårdnadshavare som vill bryta sig loss från en struktur präglad av hedersnormer. Socialtjänsten men också de frivilligorganisationer som arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck kan här göra ovärderliga insatser. Formerna för förbättrad förebyggande information och förbättrat stöd till vårdnadshavare behöver därför utredas.

Utveckla förskolans arbete mot hedersrelaterat förtryck

Tidiga insatser på förskolan är viktigt i syfte att förebygga stereotypa könsroller likväl som att motverka hedersrelaterat våld och förtryck och därmed skapa ökade förutsättningar för jämställdhet för alla. Ett jämställdhetsarbete som inkluderar frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck ska därför genomsyra all förskoleverksamhet. Ett aktivt arbete på förskolan är även avgörande för att tidigt identifiera de barn som far illa och om möjligt vidta aktiva åtgärder för att förändra likväl som i de fall det krävs att ge barnet skydd och stöd. Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder för att utveckla utbildningar och stödmaterial med inriktning på förskolan.

Stärk elevhälsan

Ett viktigt sätt att förebygga och upptäcka unga som utsätts för våld i hemmet, inte minst hedersrelaterat våld och förtryck, är genom kontakt med elevhälsan. Det ska vara obligatoriskt att barn erbjuds samtal med skolkuratoren förutom den hälsoundersökning som ges av skolsköterska. Skolhälsovården har en viktig roll att upptäcka utsatthet hos barn. Idag kan en elev under 15 år inte vända sig till sin skolkurator för en längre samtalsserie utan att vårdnadshavare ger sitt samtycke. Lagstiftningen måste möjliggöra sådana samtal utan samtycke från vårdnadshavare.

Nationell satsning på hembesöksprogram

Staten bör lära av och nationellt sprida det initiativ från Stockholms stad vad gäller hembesöksprogram i utsatta områden som bygger på att BVC gör hembesök hos nyblivna förstagångsföräldrar tillsammans med familjebehandlare från socialtjänsten. Forskning både i Sverige och internationellt visar att denna typ av program har långsiktigt förebyggande effekt för ett flertal former av social problematik samt uppmärksammar riskfamiljer. Detta bidrar även till att förändra den bild som finns av att socialtjänsten är en myndighet som hos alltför många snarare upplevs som hotfull istället för stödjande. Genom tidiga hembesök och uppföljande insatser får såväl barn som vårdnadshavare bättre förutsättningar till delaktighet och jämställda livsvillkor.

Civilsamhället

Det är utsiktslöst att försöka bryta den hedersrelaterade maktutövningen enbart genom myndighetsåtgärder från skola, socialtjänst, polis m.m. För att nå framgång är det avgörande att hämta stöd i den kraft som finns i människors eget engagemang.

Människor som tar ställning och som engagerar sig för att bryta hedersförtrycket där de bor och verkar måste ha samhällets fulla stöd och uppbackning.

Medmänniskors ideella engagemang genom civilsamhället har stor betydelse på två sätt. För det första finns det många som inriktar sin kraft direkt på arbetet mot alla former av hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns ett växande civilsamhälle av människor som själva upplevt följderna av hederstänkande och som vill bidra till att bryta hedersstrukturer och ge stöd till utsatta. De organisationer som arbetar med hedersfrågor måste få ökat stöd. Vi vill också se mer stöd till den feministrörelse som vuxit fram i utsatta områden och som bidrar till att bryta moralpolisernas makt i vardagen.

För det andra har det civila samhället en mycket stor betydelse för att skapa andningshål i vardagen för den som lever i en hederskontext. Detta gäller generellt, men särskilt för barn och unga. När unga möts i en idrottsklubb, en scoutkår, en musikverksamhet eller något annat föreningssammanhang får de chans att hitta en fristad och därmed växa som människor.

Familjer som utövar hedersrelaterad kontroll över sina barns liv vill ofta isolera dem från impulser från det omgivande samhället. Barnens frihet begränsas också genom att de förbjuds att delta i organiserade fritidsaktiviteter med andra barn. Därför är det mycket viktigt att i barn- och ungdomsverksamheten göra särskilda satsningar på att nå ut till flickor och pojkar från miljöer präglade av hederstänkande.

För att föreningslivet ska fungera just som andningshål är det också viktigt att föreningar får möjlighet till kompetensutveckling och stöd i hur de ska kunna nå ut till barn och unga som inte får möjlighet att delta i föreningsliv. Det är även viktigt att informera om hur vuxna i föreningslivet ska agera om de känner oro kring ett barn.

Det är även grundläggande att ställa krav på att föreningsverksamheterna inte motverkar demokrati, jämställdhet eller integration. De goda krafterna i civilsamhället ska få ökat stöd, men inte en krona i föreningsbidrag ska gå till extrema eller reaktionära krafter.

Polis och rättsväsende

Det hedersrelaterade förtrycket förekommer i hela Sverige, men det finns bostadsområden där hederstänkandet är så utbrett att det är en lokal maktfaktor att räkna med. Det är platser där flickor och kvinnor trakasseras och kontrolleras inte bara i hemmet utan också i det offentliga rummet. Att göra vardagliga saker som att ensam åka in till stan, besöka ett kafé eller promenera på torget vid ”fel” tidpunkt kan vara tillräckligt.

För att bryta detta krävs många olika åtgärder. En central fråga är att det finns en närvarande polis, och tack vare Liberalerna görs det betydande satsningar på polisen och övriga rättsväsendet i budgetpropositionen för 2021.

Även invånarna i utsatta områden har rätt till skydd av rättssamhället, och en förstärkt lokal polisiär närvaro skapar trygghet. Det skickar också en tydlig signal till moralpoliserna att de blir sedda och övervakade, och att ordningsmakten kommer att finnas där ifall de utsätter flickor eller kvinnor för hot, hat eller fysiskt våld.

En närvarande polis är även en viktig del i Liberalernas sammanhållna politik för att bryta utanförskapet och förbättra integrationen, vilket i sin tur håller tillbaka de krafter som upprätthåller hedersnormer.

Vår politik bygger på en helhetssyn, där skolan är central för att människor ska kunna rusta sig med den kunskap som behövs för ett självständigt liv. Därför har Liberalerna bland annat lagt förslag om obligatorisk språkförskola för nyanlända barn, förlängd skolplikt för de nyanlända elever som behöver mer tid i skolan, aktivt skolval i samtliga kommuner, särskilda satsningar på skolor i de mest utsatta områdena samt stopp för nyetablering av religiösa friskolor. Många av dessa förslag kommer nu också att bli verklighet tack vare att Liberalerna fört in frågorna i januariavtalet och budgetarbetet.

Allt detta bidrar till att öka barnens och föräldrarnas kontakter med det omgivande samhället och motverkar att vuxna isolerar sig själva och sina barn, vilket i sin tur hjälper till att bryta ner de maktstrukturer som upprätthåller hedersnormerna.

Polismyndigheten behöver, till exempel via Nationella operativa avdelningen, ha förutsättningar och möjligheter att långsiktigt och strategiskt arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck. Polisens nationella kompetensnätverk med fokus på hedersrelaterad brottslighet är centralt i detta sammanhang. Det är även viktigt med riktade utbildningsinsatser för barnutredare inom Polismyndigheten mot bakgrund av att hedersrelaterat våld och förtryck i stor utsträckning riktar sig mot barn.

Fler anmälningar av hedersrelaterade brott behöver leda till åtal. Liberalerna anser att anmälningar av hedersrelaterade brott alltid måste utredas, något som gör stöd och skydd till brottsoffret avgörande. Hedersrelaterade brott ska alltid falla under allmänt åtal.

Ett problem är att hedersrelaterade brott som leder till polisanmälan inte kodförs och registreras så att det framgår att brottet är just hedersrelaterat. Det behöver därför finnas särskilda brottskoder för brott med hedersmotiv.

Vid brott med hedersrelaterade motiv är offret ofta i en särskilt utsatt situation även under själva rättsprocessen. Det ställer särskilda krav på brottsoffrets målsägandebitråde, eftersom det kan behövas särskild kompetens. Utgångspunkten bör vara att brottsoffret ska få möjlighet att välja ett målsägandebitråde med dokumenterad kompetens i frågor kring hedersrelaterade brott.

Hedersrelaterad brottslighet osynliggörs ofta i brottsstatistiken. Eftersom hedersrelaterat våld inte har någon egen brottsrubricering eller är bundet till några specifika brottsrubriceringar omfattas gärningarna i stället av brottsbalken precis som allt annat våld. Det gör det svårare att identifiera om flera brottsanmälningar hänger ihop med en kollektiv hotbild där flera gärningsmän är inblandade. I polisens interna rapporteringssystem kan flaggning ske av brott som rör hedersrelaterade ärenden. Om det längre fram visar sig att hedersrelaterade motiv saknas kan flaggningen tas bort.

För brottsoffren är det viktigt att det redan initialt i utredningen framkommer att det kan finnas risk för att brottet har ett hedersmotiv för att brottsoffret ska ges rätt stöd och skydd. Detta gäller i allra högsta grad barn och unga.

Straffrättsliga åtgärder

Brott som begås i hederns namn är en svår kränkning av människans grundläggande rättigheter. Hedersrelaterade brott är också särskilt allvarliga eftersom de bygger på att familjen och dess närmaste nätverk utövar ett kollektivt förtryck av den enskilde. Varje

gång en person utsätts för ett hedersrelaterat brott blir det också en signal till andra offer om vilka risker det innebär att inte underordna sig. Brottet är därför inte bara ett övergrepp mot offret utan också ett sätt att signalera till omgivningen att hedersstrukturerna måste upprätthållas.

Den 1 juli 2020 infördes en särskild straffskärpningsgrund som innebär att straffet för ett brott ska skärpas om ett motiv för brottet varit heder. Detta gäller oavsett vilket brottet är.

Det bör också övervägas en bredare översyn av brottsbalken så att hedersrelaterade brott synliggörs i en särskild brottsrubricering. Även om hedersrelaterade motiv kan ligga bakom många olika slags gärningar visar lagstiftningen om fridskränkning att det kan vara fullt möjligt att skapa en särskild brottsrubricering för olika former av kränkningar med samma motiv. Med en särskild brottsrubricering blir det också möjligt att markera hedersdimensionens allvar genom straffskalans utformning.

Den 1 juli 2020 har även det nya brottet barnäktenskapsbrott införts. Därmed blir det straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Vi vill gå vidare och se över straffskalorna för andra brott relaterade till barnäktenskap. Straffet för äktenskapstvång bör skärpas från fängelse i högst fyra år till fängelse mellan ett och sex år. Straffet för vilseledande till äktenskapsresa bör skärpas från fängelse i högst två år till fängelse från ett till fyra år. Detta innebär i sin tur att preskriptionstiden förlängs till tio år.

För att öka möjligheterna att i efterhand lagföra brottslingar vill Liberalerna också att preskriptionstiderna för dessa brott börjar räknas från den dag då offret fyller 18 år eller skulle ha fyllt 18 år. Denna artonårsregel gäller redan för sexualbrott mot barn samt för könsstympning.

Vi vill vidare att stämpling eller försök till vilseledande till äktenskapsresa ska kriminaliseras. Denna bestämmelse skulle på grund av bevissvårigheter sannolikt sällan kunna användas i domstol, men det skulle ge en viktig preventiv signal till den som överväger att t.ex. försöka lura sitt barn att följa med utomlands för att där genomföra en vigsel.

Barnrättsperspektiv i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Begreppet hedersrelaterat förtryck leder ofta tankarna till det våld och det förtryck som handlar om kyskhetskontroll, om att kontrollera ungas val av relationer och att begränsa deras framtid som vuxna. En rad rättsfall, från Pela och Fadime och framåt, vittnar om att den som vägrar underordna sig hederstänkandet i extrema fall kan få betala med sitt eget liv.

Allt detta är sant, men det får inte skymma sikten för att det hedersrelaterade förtrycket kan börja långt tidigare i den unga människans liv. Det är sällan som det kommer som en blixtnöje från klar himmel att en familj vill hindra en människa på tröskeln till vuxenlivet att göra sina egna val.

Oftast har signalerna funnits där långt tidigare i barnets liv. Samma människa som i sena tonåren utsätts för hård press att gifta sig med en kusin som han eller hon aldrig träffat kan redan i sin tidiga barndom ha förbjudits att leka med kamrater av motsatta könet, delta på klassutflykter eller följa med på simskola.

När vi i denna motion talar om barn utgår vi från FN:s barnkonvention, som gäller alla som är under 18 år. För de flesta barn och unga ökar friheten och självbestämmandet med stigande ålder. För barn och unga i en hederskontext gäller det

omvända – friheten minskar ju äldre man blir. Den som i sena tonåren tvingas in i en äktenskapsrelation har fått se sitt liv krympa ända från barndomen.

Uttrycken för hederstänkandet varierar med barnets ålder. Frihetsbegränsningarna ser olika ut för ett litet barn och en ung människa som är på väg att bli myndig. Det behövs ett helhetstänkande. Precis som i allt annat arbete för barnets rättigheter handlar det om att vuxenvärlden måste skicka signaler och samtidigt fånga upp barns och ungas signaler. Vuxenvärlden måste ta ansvar och våga bry sig om. Vi är skyldiga att aldrig göra skillnad mellan barn, när det gäller vad barn ska ha rätt till och vad barn ska skyddas från.

Därför måste det ske ett perspektivskifte i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Det behövs ett tydligare barnrättsperspektiv och en mycket större medvetenhet i hela samhället om att de strukturer som upprätthåller det hedersrelaterade förtrycket drabbar människor i alla åldrar – inte bara vuxna och ungdomar utan också yngre barn.

Det är viktigt att lyfta barns och ungas egen delaktighet och se dem som viktiga resurspersoner. Det omgivande samhället behöver lyssna på deras tankar kring vilka åtgärder de önskar ska vidtas för att ge dem stöd i att orka stå emot hedersrelaterat våld och förtryck.

Det är för sent att reagera när moralpoliserna redan står där på torget. I stället måste insatserna mot hedersrelaterat förtryck börja så tidigt som möjligt i barnets liv, från barnavårdscentralen och uppåt. Det är också av största vikt att insatserna når ut till alla barn, oavsett om de är födda i Sverige eller kommer hit som asylsökande eller invandrar hit av annan orsak.

Nationell strategi mot våld mot barn

Liberalerna motionerade 2019 om att det behövs en nationell strategi mot våld mot barn som ska omfatta all den våldsutsatthet barn riskerar att råka ut för till exempel i hemmet, på skolan, på institutioner, i bostadsområdet och på allmän plats. Detta ska nu genomföras, vilket aviseras i budgetpropositionen för 2021. Liberalerna väljer därför att inte här lägga några formella yrkanden.

Samhället har ett ansvar för att skydda alla barn från alla former av våld. Fördelen med en nationell strategi är att den ger möjlighet att anlägga ett helhetsperspektiv och en sammanhållen politik. Frågorna berör många olika myndigheter liksom kommuner, landsting och civilsamhället. Det handlar om det enskilda barnets möjligheter att göra sin röst hörd och det handlar om förutsättningarna för omvärlden att agera när ett barn far illa. Lagstiftningen behöver ses över brett, och den transnationella dimensionen som innebär att barn kan föras ut ur Sverige måste finnas med.

Det behövs insatser kring utbildning om barns villkor, sociala åtgärder och tydlig lagstiftning. Ansvariga myndigheter har en skyldighet att ge våldsutsatta barn det stöd och skydd de har rätt till och behov av. Genom en tydligare ansvarsfördelning mellan myndigheter ökar förutsättningarna för den samverkan som är nödvändig för att på bästa sätt bekämpa våld mot barn och ge de redan utsatta barnen rätt vård, stöd och skydd. Den nationella strategin mot våld mot barn ska även innehålla åtgärder för att belysa och förebygga, identifiera, utreda, rehabilitera och följa upp våld mot barn.

Genom en samlad nationell strategi kan vi förebygga att barn bedöms med olika måttstockar. I dag händer det alltför ofta att barn bemöts på olika sätt beroende på utländsk bakgrund, bostadsort, funktionsnedsättning, status som ensamkommande, föräldrar med psykisk ohälsa eller missbruk. På grund av hedersförtryckets särskilda

aspekter bör strategin också ha ett tydligt fokus på barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck i alla dess uttrycksformer.

Forskning om hedersrelaterat våld, extremism och organiserad brottslighet

Länsstyrelsen i Östergötland har uppmärksammat att det till stödtelefonen förekommer exempel på kopplingar mellan hedersrelaterat våld och förtryck och annan brottslighet som våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet. Det kan röra sig om föräldrar som tillhör radikala miljöer, men också till exempel att en son i familjen rör sig i kriminella kretsar. Detta samtidigt som flickor och unga kvinnor (liksom sönerna) i samma familjer lever med hedersrelaterat våld och förtryck, men utan att detta uppmärksammas. Hederskontexten kan även användas som ett utpressningsmedel, exempelvis genom att hota med att sprida rykten om en flicka eller kvinna i familjen. Dessa kopplingar är värda att undersöka närmare för att kunna bedriva ett verkningsfullt socialt och brottsförebyggande arbete.

Jämställdhetsmyndigheten har noterat en liknande koppling. Det finns enligt Jämställdhetsmyndigheten ett behov av att vidare belysa detta och hur ett förebyggande arbete, tidig upptäckt och samverkan mellan olika myndigheter kan leda till att bryta denna destruktiva utveckling. Regeringen bör ge Centrum mot våldsbejakande extremism i uppdrag att genomföra kunskapsutveckling och stöd för att undersöka kopplingen mellan organiserad brottslighet, extremism och hedersrelaterat våld och förtryck.

Könsstympling av flickor och kvinnor

Könsstympling av flickor och kvinnor är en allvarlig kränkning av flickors och kvinnors grundläggande rättigheter och ett brott mot svensk lag. Könsstympling av flickor och kvinnor är ett brott i Sverige sedan 1982. Trots en tydlig lagstiftning finns det bara tre fällande domar.

2015 uppskattade Socialstyrelsen att ca 38 000 kvinnor, varav 7 000 flickor, boende i Sverige har könsstympats. Konsekvenserna av könsstymplingen skiljer sig åt bl.a. beroende på vilken form av könsstympling som flickan/kvinnan utsatts för. Det kan handla om svår smärta, psykiskt trauma, psykiska och sociala problem, infektioner, svårighet att kissa och att tömma tarmen, besvär vid menstruation, skador på intilliggande organ och problem vid sexuell samvaro. För att alla flickor och kvinnor som har besvär kopplade till könsstympling ska få tillgång till den vård de har rätt till och behov av måste det ske en kunskapsförhöjning som riktar sig till alla samhällets aktörer som möter flickor och kvinnor som är utsatta eller riskerar att utsättas för könsstympling.

I Sverige finns tydliga lagar som dessutom förstärks av konventioner. Det råder tveklöst en nolltolerans mot all form av könsstympling av flickor och kvinnor. Dock saknas en sammanhållen nationell strategi för det förebyggande och attitydförändrande arbetet samt insatser till de flickor och kvinnor som varit utsatta för könsstympling (innan de kom till Sverige).

Amelmottagningen vid Södersjukhuset, Stockholm och Vulvamottagningen vid Angereds närsjukhus, Göteborg är idag de enda specialistmottagningar som finns

riktade till könsstympade flickor och kvinnor. Könsstympade flickor och kvinnor finns i hela Sverige och det finns ett stort kunskapsbehov inom hälso- och sjukvården. Det måste dock ske tydligare prioriteringar. Få regioner har tydliga rutiner och riktlinjer kring arbetet mot könsstympning av flickor/kvinnor.

Flickor och kvinnor vittnar om att de sökt stöd och vård men mötts av okunskap och därmed inte fått hjälp eller adekvat vård. Flickor och kvinnor berättar även om att könsstympningen de utsatts för är ett tabubelagt område att tala om. Alltför många utsatta flickor och kvinnor är utlämnade att lida i sin ensamhet. Detta är helt oacceptabelt och tystnaden om könsstympning och dess konsekvenser måste brytas. Det handlar om flickors och kvinnors rätt till jämlik vård oavsett var i Sverige de bor. Ökad kunskap och förmåga måste även genomsyra andra relevanta verksamheter såsom socialtjänsten, förskolan, skolan, polisen, åklagare samt Migrationsverket.

Det är viktigt att se kopplingen mellan hedersrelaterat våld och könsstympning av flickor och kvinnor. Könsstympning av flickor och kvinnor är ett allvarligt brott mot deras grundläggande fri- och rättigheter och när det sker efter anknytning till Sverige även en allvarlig brottslig gärning som kan ge upp till 10 års fängelse. Könsstympning begränsar och kontrollerar även flickors och kvinnors kroppar och sexualitet; föreställningen om mäns och familjers heder är kopplad till kvinnors och flickors sexuella beteende och ojämställdhet. Det fråntar flickor och kvinnor rätten till kroppslig integritet och rätten till egenmakt över sin sexualitet.

Politiken måste därför i samarbete med myndigheter agera, förebygga och kämpa för flickors och kvinnors rätt till sin kropp, sin frihet och sina egna val. Allt annat är ett svek och diskriminering av flickors och kvinnors rättigheter, hälsa och utveckling.

Det krävs ett aktivt förebyggande arbete för att förändra attityder, normer, sedvänjor och traditioner som leder till könsstympning av flickor. Insatserna måste riktas och nå ut till alla berörda målgrupper med ett tydligt fokus på vårdnadshavare likväl som barn. Den berörda målgruppen måste involveras bättre i arbetet mot könsstympning av flickor och kvinnor.

Enbart under 2018 nydiagnostiserades 1 100 kvinnor och flickor med någon av diagnoskoderna som tyder på att de utsatts för könsstympning. Det förekommer även att flickor under 18 år som är födda och uppvuxna i Sverige nydiagnostiseras för könsstympning. En ny kartläggning av omfattning av könsstympning av flickor och kvinnor i Sverige behöver genomföras eftersom den tidigare har varit begränsad och bygger på statistik från 2012. Kunskapen om könsstympning av flickor och kvinnor och könsstympningens konsekvenser måste förbättras inom hälso- och sjukvård, skola, socialtjänst, rättsväsendet och Migrationsverket. Vidare behövs brett utåtriktat arbete för att nå ut till vårdnadshavare och uppmana dem att söka vård för sina barn.

Hälso- och sjukvården i hela landet måste ha tillgång till särskild kompetens eller verksamhet för att ta emot de flickor och kvinnor som är könsstympade samt är i behov av vård och behandling samt psykosocialt stöd. Fler specialiserade mottagningar lär komma att behövas, och medicinska riktlinjer och rutiner behöver tas fram och tillämpas i alla regioner.

Mottagandet av nyanlända behöver förbättras. Frågor ska ställas och information ska ges om barns rättigheter med tydligt fokus på agaförbud, barnåktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning till vårdnadshare och barn redan vid kontakten med Migrationsverket. Vid hälsoundersökning av asylsökande barn ska frågor om våld, barnåktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning ställas och mot bakgrund av den information som framkommer ska vård erbjudas.

Hedersrelaterat våld och förtryck mot hbtq-personer

Det hedersrelaterade våldet drabbar även hbtq-personer. Individer tvingas in i relationer, hotas, utsätts för våld eller omvändelseförsök och får i vissa fall betala med sitt liv. Allt detta för att upprätthålla en familjeheder som krockar med vårt sekulära och moderna samhälle.

Även om hederstraditioner är särskilt utbredda i vissa geografiska områden eller bland människor som har sin härstamning därifrån, så är det viktigt att betona att de i sig inte har någonting med religion eller etnicitet att göra. Det är genom kunskap, synliggörande och reflekterande debatt som traditioner förändras. Alla former av kollektivt skuldbeläggande måste motverkas, samtidigt som företeelsen inte får sopas under mattan.

För att effektivt motverka alla former av hedersrelaterat våld och förtryck är det av stor vikt att det finns ett tydligt hbtq-perspektiv. Det gäller på alla nivåer, från det nationella till det lokala arbetet på gräsrotsnivå. Varje brottsoffer behöver ses som den individ hen är och bemötas utifrån sin egen situation. Därför behöver insatserna för offer för hedersrelaterat våld och förtryck utformas så att inte vissa grupper står utan hjälp.

Kunskapen om omfattningen av det hedersrelaterade våldet och förtrycket mot hbtq-personer behöver förbättras. Om hedersrelaterat våld och förtryck i allmänhet är svårt att kartlägga är svårigheterna att bryta tystnaden och minska mörkertalet särskilt stora vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck mot hbtq-personer. Vi anser att det är angeläget att fördjupa kunskapen om det hedersrelaterade våldet och förtrycket mot hbtq-personer och dess omfattning genom en särskild studie.

Internationella frågor

Arbetet mot hedersrelaterat förtryck behöver ha en tydlig transnationell dimension. De utmaningar som invånare i Sverige ställs inför har vi gemensamt med människor i många andra länder. Sverige ska i utrikes- och biståndspolitiken ge stöd åt de krafter som motverkar hedersförtryck och även bygga en starkare internationell samverkan.

Det är också angeläget att utveckla det internationella rättsliga samarbetet, med tanke på att många hedersrelaterade brott innefattar flera länder (t.ex. tvångsäkenskapsresor). Samarbetet i EU är centralt i sammanhanget, men också våra bilaterala kontakter med enskilda länder. De hedersstrukturer som tar ifrån människor deras frihet slutar inte vid Sveriges gränser, utan ofta finns nätverk mellan länder där förövare samverkar med varandra för att upprätthålla kontrollen över den gemensamma släkten. Detta gäller både familjer som nyligen invandrat till Sverige och familjer som levat här länge.

Risken för i Sverige bosatta personer att utsättas för hedersrelaterat förtryck utomlands är särskilt stor för barn och unga. Det kan ta sig olika konkreta uttryck. Några barn kan skickas till ett annat land för så kallade uppfostringsresor där de tvingas underordna sig en hedersstruktur som de här i Sverige försöker frigöra sig från. Andra kan sändas utomlands för att könsstympas eller bli bortgifta. I vissa extrema fall kan de föras utomlands för att mördas eftersom det ses som enda möjligheten att befria sig från den skam som barnet anses ha dragit på sin släkt eller klan.

Vi vill även att samtliga ärenden gällande misstanke om att barn förs ut ur landet för könsstympning eller barn- eller tvångsäktenskap ska handläggas av åklagare med

specialistkompetens. Liberalerna vill inrätta ett kompetensnätverk för åklagare vid allmänna åklagarkammare för arbetet mot hedersrelaterad brottslighet och dess olika uttrycksformer som barnnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning. Även Åklagarmyndighetens riksenhet mot internationell och organiserad brottslighet ska ingå i det nationella kompetensnätverket. Det är viktigt att nätverkets arbete präglas av ett tydligt barnrättsperspektiv. Även samverkan mellan Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten behöver utvecklas.

Det är av största vikt att skolan och andra instanser inte förblir passiva när ett barn försvinner från verksamheten utan förklaring. Om ett barn efter sommarlovet inte återvänder till klassen vilar det ett stort ansvar på lärare och annan skolpersonal att omedelbart reagera och vid behov orosanmäla.

Mörkertalet är stort. Många fall där barn bortförs mot sin vilja blir inte upptäckta, därför att omgivningen i Sverige inte ser varningstecknen i tid. I stället tolkas bortförande som en vanlig resa eller utlandsflytt. Det behövs därför en nationell kartläggning för att få bättre kunskap om hur många barn som har blivit bortförda och vilka omständigheterna har varit i dessa fall.

Det behövs vidare en myndighetsövergripande handlingsplan och riktlinjer för att förhindra att barn och unga förs ut ur Sverige, men också för hur dessa ärenden ska hanteras om ett bortförande verkligen äger rum. Det behövs en bättre myndighets-samverkan när det gäller arbetet med att hjälpa personer som förts utomlands för att ingå barnnäktenskap eller tvångsäktenskap eller könsstympas. Detta gäller såväl samverkan på ett övergripande plan som samverkan i enskilda ärenden. Därför behöver relevanta myndigheter utarbeta nationella riktlinjer och metodstöd för att förebygga och förhindra bortföranden samt hantera ärenden där någon blivit bortförd och/eller hålls kvar utomlands. Januariavtalet innehåller tydliga skrivningar om detta, varför vi inte i denna motion lägger något formellt yrkande i denna del. Vi kommer i stället noggrant att bevaka frågan i det fortsatta förverkligandet av januariavtalet.

Barn ska inte berövas sitt medborgarskap

Ingen under 18 år ska behöva löpa risken att föras utomlands för att bli bortgift i ett land där barnnäktenskap är tillåtet. Men den svenska lagen ger inte barnen tillräckligt skydd mot detta. En allvarlig lucka i lagen om svenskt medborgarskap ger i praktiken föräldrarna rätt att för sina barns räkning ansöka om att deras svenska medborgarskap ska sägas upp. Om barnet är 12 år ska både barnet och vårdnadshavarna underteckna blanketten, men det finns inga regler som säkerställer att det alltid görs en kontroll av att barnets underskrift är äkta. Dessutom kan ett barn som lever i en hederskontext vara utsatt för starka påtryckningar att skriva på.

Lagen är skriven så att det i dag är mycket svårt att avslå en ansökan om att få det svenska medborgarskapet upphävt, och om personen saknar hemvist i Sverige finns det i dag ingen möjlighet alls för svenska myndigheter att vägra upphäva medborgarskapet. Det gör att barn som blivit bortförda utomlands, och därmed saknar hemvist, är skyddslösa gentemot sina föräldrar. För barn som lever under hedersrelaterat förtryck innebär detta stora risker.

Luckan i lagen måste täppas till. Vi vill att lagen ändras så att en ansökan om att säga upp det svenska medborgarskapet för en person under 18 år inte får bifallas utan att domstol först prövar skälen. Barnet ska ges möjlighet att själv säga sin åsikt. På så vis

skyddas barnets rättigheter av en oberoende juridisk instans i de situationer då barn utsätts för hedersrelaterad maktutövning från föräldrarnas sida.

Frågan utreds nu av den utredning som ser över språk- och samhällskunskapskrav för svenskt medborgarskap och andra frågor om medborgarskap (dir. 2019:70). På grund av detta lägger vi inte något formellt yrkande, utan vi kommer noggrant att följa frågan i den fortsatta beredningen.

När barn söker asyl

Barn som kommer som asylsökande har oftast ingen, eller mycket liten, kunskap om vilka rättigheter de har i Sverige. Rätten att skyddas mot alla former av våld och hedersrelaterat förtryck är absolut och gäller alla barn och unga från asylprocessens första dag, oavsett om uppehållstillstånd beviljas eller ej.

Därför är det viktigt att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksammas från dag ett, vid asylprocessens början. Barn som söker asyl ska direkt vid ankomsten nås av information, på sin egen nivå och på sitt eget språk, om sina rättigheter och om vart man kan vända sig om man är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta gäller både barn i familjer och barn som söker asyl på egen hand.

Det är särskilt viktigt att uppmärksamma hedersfrågorna vid hälsoundersökning av asylsökande barn. Barnen ska få träffa vårdpersonalen enskilt och frågor ska alltid ställas om våld, påtvingade relationer och könsstympning, och samtalen ska där så krävs följas upp under hela asylprocessen och även därefter.

I debatten om ensamkommande barn har det saknats ett tydligt fokus på ensamkommande flickors situation. I Socialstyrelsens lägesrapport 2020 framkommer att andelen ensamkommande flickor har ökat successivt under åren 2015–2019. År 2019 utgjorde de 28 % av det totala antalet ensamkommande barn, under 2015 var antalet 8 %. De flesta ensamkommande flickor kommer från länder där könsstympning och barnäktenskap är vanligt, framkommer det i rapporten. Rapporten lyfter även att en stor andel av de ensamkommande flickorna sökte asyl på anknytning. Således placerades många av de ensamkommande flickorna i nätverkshem, en form av familjehem. Det framkommer även i rapporten att det finns risker när ensamkommande flickor placeras i nätverkshem som socialnämnden bör vara uppmärksam på. De risker som anges är bland annat hedersrelaterat våld och förtryck, människohandel samt utnyttjande och exploatering i hushållsslaveri (sexuellt eller annat). Mot bakgrund av detta är det av yttersta vikt att ansvariga myndigheter såsom Migrationsverket, socialtjänsten, hälso- och sjukvården och rättsväsendet har den kompetens som krävs för att identifiera barns utsatthet. Liberalerna anser att ensamkommande flickor inte ska placeras i nätverkshem om det finns minsta tvivel kring den ensamkommande flickans situation. Det gäller likväl för ensamkommande pojkar.

Fler möjligheter att utvisa icke-svenska medborgare – ge offret uppehållstillstånd

Hedersrelaterad brottslighet är en grov kränkning av en människas frihet och värdighet. Detta måste också synas i straffmätningen och konsekvenserna för gärningsmannen. I dag ska utvisning prövas av domstol om brottet motsvarar minst ett års fängelse. Vid beslut om utvisning ska domstolen alltid ta hänsyn till den dömdes anknytning till det svenska samhället. Särskilt ska domstolen beakta om den dömden har barn eller andra

anhöriga här, något som blir kontraproduktivt vid brott med hedersmotiv eftersom det är just mot de egna anhöriga som brottet riktar sig.

Lagen behöver ändras vilket också följer av januariavtalet. Liberalerna anser att utvisning som huvudregel bör utdömas vid alla brott med hedersmotiv där fängelse ingår i domen. Frågan utreds nu av den utredning som ser över språk- och samhällskunskapskrav för svenskt medborgarskap och andra frågor om medborgarskap (dir. 2019:70). På grund av detta lägger vi inte något formellt yrkande, utan vi kommer noggrant att följa frågan i den fortsatta beredningen.

Lagändringen ska kombineras med en kraftig ambitionshöjning för att alla ska känna till sina rättigheter i Sverige och känna till svensk lag. Det gäller både barn och vuxna som kommer till Sverige och personer som redan bor här. Offren ska kunna vara säkra på att lagen och samhället står på deras sida. Alla ska också ha vetskap om att det i påföljden för brott med hedersmotiv normalt ingår utvisning.

Den dömdes anhöriga ska kunna få fortsatt uppehållstillstånd, även om den ursprungliga grunden för uppehållstillstånd upphör när den dömde utvisas.

Juno Blom (L)

Johan Pehrson (L)

Lina Nordquist (L)

Christer Nylander (L)

Allan Widman (L)

Maria Nilsson (L)

Gulan Avcı (L)

Mats Persson (L)